

Туураңар
«Совет» газетасы
БИБЛИОТЕКА
иш. А. С. Пушкина

Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 130 (12820) 1985 чылдың июнь (6), четверг 1925 чылда үндөзлөткөнгөн. Өртөз 3 көпөк.

ДАЙЫНЧЫ АРГА-ШИНЭЭЗИН БЕДИДЕР

СЭКП-ниң XXVI съездинин болгаш партия Төп Комитетинин Пленумдарынын шийтпирлеринде болгаш сөөлү чылдарда СЭКП ТН-ның партия эге организацияларынын ажылынын талазы-биле хүлээп алган чамдын доктаалдарында база партия Тыва обкомунун VI пленумунун шийтпирлеринде коммунисттер тургузушкунуң улуг болгаш хай талазын нарын сорулгаларын чедишкенин шийтпирлеринде партия эге организацияларына онаажып турарын айткан. Ылаңгыя СЭКП ТН-ның апрель (1985 ч.) Пленумунга партия организацияларынын дайынчы арга-шинээзин улам бедидер сорулганы салган.

Съездиге белеткен, ам болур өчтөттөр болгаш сөңгулалдар коммунисттерин илдепкейин болгаш харысалгазын көдүреринге, партия организацияларынын дайынчы арга-шинээзин күштелдиреринге, оларнын массалар-биле харылдазын быжылгазын болгаш оң түңгелдиге партиянын ууртукчу ролун бедидеринге бүгү талазы дөткөмчө болур ууртук деп, СЭКП ТН-ның Чингине секретары М. С. Горбачев партия ТН-ның апрель (1985 ч.) Пленумунга илеткеллик демдеглезин.

Партияны документтерде айткышкынарны амдыралга боттандырар дээш СЭКП Кызыл хоорому, район комитеттери, парткомнар партия эге организацияларынын дайынчы арга-шинээзин улам бедидер, күш-ажылы коллективтерин амдыралыга партиянын политиказын боттандырар талазы-биле оларнын ролун күштелдирер хемчеглерин ап турар. Ылаңгыя бугурулгени интенсификацияларче, оң ажылынын бедидеринче, күш-ажылы курлавыларын чөп ажылаарынче, чиг этти, электр энергиязын, одаар чүүлдерин болгаш өске-даа өнүк-хөргөткөн камнаарынче, бригада керээзин илдептеринде, күш-ажылы салгал-чурунун быжылгазынче, аргалаашкыны болгаш алыболошкынын күтүмдээр дээш демисалды күштелдиреринче, СЭКП-ниң XXVII съездинге төлөпиг ууртукчу дээш планнын онаалдарын база хүлээлгелерин күвүсөдир-биле чарышты калбартырычы ичингелерин салган. Оон түңгелдиге республиканын партия организацияларынын хай нуруузу күш-ажылы коллективтерин политиказын өздө болуп, он бирги беш чылдың экономикалык болгаш социал хөгжүлгелерин планнын онаалдарын чедишкенин күвүсөдир, чөп ортузунда кижизидилге ажылын улам экижипкен.

СЭКП Кызыл хоорому, Маңгун-Тайга, Кызыл райкомнары, «Тыва даг-дугу тудуг» эргелелинде, «Тыва кобальт» комбинатта, «Тилеелге», «Найрал» совхозтарда парткомнарын ажилдашчылар партия эге организацияларына баргаш, ажил-биле танымал, коммунисттер-биле чуулгаларын, ажил-хөргөткөн практиктик дузаны чедирер, оларнын ичингелерин партиянын ээлчеглиг съездизин ажил-агый болгаш културга тургузушкунуңа чедишкенин ууртукчу ууртукчуларын. Ынчангаш ында партия эге организациялары тодаргай улаанышкынын ажилдап, коммунисттерин, бүгү ажылы чинаанын салгычан сорулгаларын шийтпирлеринче мобилизастап турар. Кызылдын даранылга фабрикасында, № 1 автортраспорт бугурулгелеринде, В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу комбинаттын аргалаш фабрикасында партия организациялары СЭКП-ниң XXII съездин аттыг совхозтук Дөргүн, «Көк-Тей» совхозтук сүт-бөлгөн фабрикасында партия бөлүктөрү болгаш өскелер-даа СЭКП-ниң XXVII съездинге алдар кылдыр алган хүлээлгелерин күвүсөдиринче бүгү күшү салып туралар.

Партия эге организацияларынын дайынчы арга-шинээзин бедидер дээш чорудуп турар ажилда четтестер ам-даа бар. Ылаңгыя продукцияны бугурур, ону сайгарар, күш-ажылы бугурушкунуңуң бугурур, продукциянын шынарын экижип дээш ап турар хемчеглер дээшкитиң эске болгандан республиканын чамдын бугурулгелери, совхозтары бо чылдың эртен айларында даалгаларын күвүсөдир. Ол болза ында партия организацияларынын кошкан ажилдап турарын херечилер турар. Кызылдын пиво, агзы, хана материалдары, туулуб заводтары, Ак-Довуртанын АТБ-зи, «Тыва даг-дугу тудуг» эргелели, СЭКП-ниң 50 чылы аттыг, «Сукпан», «Зорбек», «Саян» совхозтар болгаш өске-даа коллективтер бо чылдың бирги кварталында багай ажилдашкан. СЭКП-ниң ээлчеглиг XXVII съездинге төлөпиг ууртукчу дээш чер болганда коммунисттер чарыш калбарткан, ажил-шиччилер күш-ажылы бедидер көдүрүшкунуң ажилдап турар уеде, планнын онаалдарын күвүсөдир, шүшпөк ажилдап келгеннерге СЭКП Кызыл хоорому, «Тыва даг-дугу тудуг» эргелелинде партком, партиянын Таңды, Кызыл, Би-Хем райкомнары оларнын ажилын экижидер, практиктик дуза чедирер, партия эге организацияларынын секретарыларын, ууртукчуларын да шыгыны айтырар хемчеглерин албайн турар.

Партиянын XXVI съездинин болгаш партия ТН-ның Пленумдарынын шийтпирлеринде болгаш доктаалдарын амдыралга чедишкенин күвүсөдир партия эге организацияларынын дайынчы арга-шинээзин, илдепкейинде улуу-биле камнаарын. Ынчангаш СЭКП Кызыл хоорому, райкомнары, парткомнар бо чүүлү партиянын айткыгыне хай бурлу кол ичингелерин салып ууртукчу. Партия эге организацияларынын ажилын дайынчы арга-шинээзин бедидер дээш партия хуралдарын эртеринин шынарын экижидер. СЭКП-ниң Уставынын негелделерин, хүтүз алган шийтпирлеринин күвүсөдирин чедип алыры, «коммунисттерин авангарды ролун болгаш даандырган ажил-хөргөткөн дээш харысалгаларын бедидер, сөңгулалдыг активтин, хай-ниити организацияларынын ажилын илдепкейиндеи шышас өске-даа хемчеглерин алыр. Партия эге организацияларынын ажилын дайынчы арга-шинээзин бедидер оң секретарынын билгенинде, инициативаында, арга-дуржулгаларында, чөп-биле ажилдап билгенинде улуу-биле камнаарын, ындай болганда, дуржулгалар секретарыларын арга-дуржулгаларын негелдери ажилдап чорудар.

СЭКП Кызыл хоорому, райкомнар, парткомнар партия эге организацияларынын ажилын дайынчы арга-шинээзин бедидер тургаш, коммунисттерин, бүгү ажылы чинаанын партиянын ээлчеглиг XXVII съездин төлөпиг ууртукчу-биле шалыпчы ажилдаарынче мобилизастар хүлээлгелиг.

ШАЛЫП АЖЫЛДААРЛАР

Чам Шаган-Арыгын кол кудумчузун бир талазында чамгыс кыт-чуртталга бажынарыннын тудуг. Ол кудумчузун бажында бедидер кран чылып чоруп турар. Ында Ак-Довурак хоорайнын тудугчулары ажилдап келген. Калбак павильонд элтеп кылыр бажынарын таван салгаш, ам камнаарын тургузуп турар.

— Бо хоорайнын тудугларында ажилдаар-биле алыр-алыс келгаш, бо хай ал ишти чуртталга чамгыс кыт бажынын таван салгыранда эгелзэн бис. Эртенкиниң чедишкен кемежикчи 11 шаа чедир ажилдап тур бис — деп.

Бригадир Сүрүн Демир-оол кудумчузун бир талазында чамгыс кыт-чуртталга бажынарыннын тудуг. Ол кудумчузун бажында бедидер кран чылып чоруп турар. Ында Ак-Довурак хоорайнын тудугчулары ажилдап келген. Калбак павильонд элтеп кылыр бажынарын таван салгаш, ам камнаарын тургузуп турар.

— Бо хоорайнын тудугларында ажилдаар-биле алыр-алыс келгаш, бо хай ал ишти чуртталга чамгыс кыт бажынын таван салгыранда эгелзэн бис. Эртенкиниң чедишкен кемежикчи 11 шаа чедир ажилдап тур бис — деп.

АЙНЫЫН АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинатта май айда 8800 тонна даг-дугу арылгалар планын тургаш, 1510 тоннаны пландап ажыр кылган. Нормативтиг арыг продукция бугурулгелерин планна база күвүсөдир. Бөдүн сортуг рууда даг-дугу арылгалар чөп планын хуураадан ажыр күүсеткен. Ук чөп 505,1 муу рубльдиң продукциязын бугурулгелерин тургаш, 111 муу рубльдиң продукциязын пландап ажыр бугурун.

Д. М. Ондарын № 1 ээлзэ 800 тонна планын тургаш, 915 тонна кылдыр күүсеткен.

Комбинаттын ажил-шиччилери чартык чылдың планын чедишкенин күвүсөдир дээш кызылмай ажилдап кирипкен.

А. БЕЗИН-ООЛ.

МУРНАКЧЫЛАРЫНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

«Тувапарикмахерские» бугурулгелер каттыжышкыны эртен беш айларда 239,6 муу рубльдиң ачы-дузанын чедиргеш, планнын онаалдазын ичингелерин 105,2 хуу күүсеткен. СЭКП-ниң XXVII съездинин төлөпиг ууртукчу дээш социалисттер чарышкынын ууртукчу одаарында Л. А. Калининның ууртукчу № 5 парикмахерский коллектив чоруп турар. Чыл эгелзеден тура бир-ада 15970 рубльдиң ачы-дузанын көрүскөс болгаш планнын онаалдазын 106,1 хуу күүсеткен.

Бистик бугурулге каттыжышкынында планнын онаалдарын, социалисттер хүлээлгелерин хуураа бөтинде ажыр күүседип турар шалыпчылар бар. № 6 парикмахерскаяда баш таарлар мастерлер Н. С. Стародумова, З. И. Евдокимова олар 4 чыл 4 ай дургузунда он бирги беш чыл планын күвүсөдир, амгы уеде 1986 чылдың улунда ажилдап туралар. Ол үениң иштинде Н. С. Стародумова 21507 рубльдиң, З. И. Евдокимова 15432 рубльдиң ачы-дузанын көргүзүп, дес-даралаштыр алырга тустуунда беш чылдың планнын онаалдазын 102,3 хуу күүсеткенер.

Шалыпчы ачы-биле ажилдап турар мурнакчылар бугу коллективке эки үлөргө-чиикти көргүзүп, бугурулгелерин ажил-хөргөткөн төлөпиг үлүг-хуузу кирип туралар.

Л. КУЗИНА, «Тувапарикмахерские» бугурулгелер каттыжышкынының үлүг эконоимизи.

СССР-ДЕ ЧЕДИП КЕЛГЕНИ

НОВОСИБИРСК, июль 5. (СЭТА). СЭКП ТН-ның болгаш СЭКП-ниң Дээди Сөвединин Президиумунун база Министрлер Чөвүлелиниң чалаанын бугуар БКП ТН-ның Чингине секретары, БУР-нуң Бүгүнө чөвүлелиниң Даргазы Т. Живков найралчы

албаным аян-чурт-биле Совет Союзунинде чеди келген. Ол-аа хүн ол Төрөз чуртунун доктагалы болгаш таазаарышас чорутуу тургузушкунуңа алыр сибириниң дайынчыларын Алдар тураскаалыга чораз, Мөңгө отаа чечектер салган.

Я. М. СВЕРДЛОВКА ТУРАСКААТКАН

Ол Ленинниң удурутугузы-биле помещиктерин болгаш буржуазиянын тергиздешкенин дүжүр октаар дээш демисалды баштаан, а оң соонда бистик чуртуктуу чаа ичингелер тургузушкунуң оруу-биле бугурулгелер башкарып эгелзэн кайгамчыктыг революшчуларын бөлүгө кирип турган. Ол дугайын Яков Михайлович Свердловтук одааруунга кирген болгаш Иленинниң өскө-даа сүрүкчулары-биле кады революшчуларын политиктиг армиязын болгаш чепсектиг күштерин тургузушкан. Оон кайгамчыктыг организацияны тикелгезинин соонда онза тодаргай болгаш ханызы-биле илереткен, Ынчан большевиктер партиязы ууртукчу партия апаргаш, бөдүнүң чаа төгүдүт хүлээлгезин күвүсөдир — ичингелерин революшчу чарышкынын ууртуп эгелзеш, Совет курунени тургузарын болгаш оң ажилын баштап кирипкен.

Я. М. Свердлов партия ТН-ның секретары болгаш БТКК-ның даргазы тургаш, совет ичингелерин политиктиг системаларын хемчеглер тургузарын сорулгаларын боттандырып чорударын чутула ролду ойнаан. Ол бугурулушчу эрге-чарыгарын, оларнын болур Советтерин бижыттар дугайында онза сатыш салып, партия болгаш куруне организациаларын ажилыга Ленинниң стилди, кадрларын шийтпирин, таарыштыр тургузарын Ленинниң принциптерин боттандырырга улуг салышкынын кылган.

Россияга үш революшчуларнын уелеринде болгаш Совет эрге-чарыгарын баштайгы чылдарында чыгынган төгүлгү дуржулганың уур-дузанын камнаар болгаш оларнын демдеглезин. Ленинниң сүрүкчуларын, улаан-болалары болгаш ажил-хөргөткөн чуту-ле төгүлгү ууттундурбас тураскаалы эвес, харын бо хүнүң камнаар-даа аажок улуг сорулгаларын чедишкенин шийтпирлеринге партияга дузалап турар доктаамал төдө-лишкенин факторлар-дыр.

(СЭТА).

ШАЛЫПЧЫ ЭЭЛЧЕГДЕ

Он бирги беш чылдың доозукчу чылдың бирги чартык доостур чокчулап оор. Чуртук коммунисттеринин улуг чымыжы — СЭКП-ниң XXVII съездинин төлөпиг ууртукчу дээш, он бирги беш чылдың база доозукчу чылдың планнын даалгаларын болгаш социалисттер хүлээлгелерин чедишкенин күвүсөдир дээш социалисттер чарыш улам негелдир турар. Оон ажилында дыка хай кол-лективтер эки көргүзүлгелерин чедип ал, мурнакчыларын одааруунче негелдир кирип-даа турар. Мындай бажыларда да мурнакчы коллективтер боттарынын тургун салбас дээр болза, улам бедидер бугурулгелер, курлавыларын доктаамал ажил ажилдаар ууртукчу. Шал ындай бедидер ичингелерин дилзешкенин коллективтерин бирээинге Тываның электр четкилеринин коллективтерин хамдарыштыр болур.

Төлөвилзэн, оларын боттандырынын арга-курлавыларын дилеп тугар. Доозукчу чылга алган социалисттер хүлээлгелерин декабрь 22-де — Энергетик хүнүңе чедир күвүсөдир көдүрүшкен. Эң камнаалыг, бугурулгелер ажилдаарын хемчеглер көдүрүш, бистик мурнууза эң хөрүк-чуларын кылганда ажилдаарына белеткенди камнаар чорудар болур бис, оортан боттандырынын камнаар ажилдаарын улуг хамдарыштыр. Нунтук-биле 1500 километр узун дуртутт электр шугуларын, ачы-аңгы күчүлүг 400 ажил подстанцияларын чыгы уеде септеп, кышка белеткээр талазы-биле ажилдаар эгелзэн. Кызылдын электростанциясында № 9 көтөлдү, № 1 турбогенераторун ортукке септегенни дооскан. № 7 көтөлдү капитал септелгени дооступ турар. № 8, 12, 13 көтөлдөрүн база № 3 турбогенераторун негел септелгенин кылып, 50 муу тонна чедир хам-мур-даш курлавырын тургузары чутула ажилдаарга хамдарыш.

Электр четкилеринин кол бугурулгези — Кызылдын электр-чыгыл станциясында социалисттер чарыш мурнакчылар баштап, өскелерин сорул кирип турар. Оон көтөл чегинде улуг машинист, Күш-ажылы Алдар ордениниң III чегезинин эдилекчиси Геннадий Федорович Иванов ак сеткилдиг, илдепкейлиг ажил-жики-биле үлөргөн көргүзүп келген. Одаар чүүлүн механик-ластан дамчыдылганын историзин Людмила Яковлевна Нестерова эки ажилы дээш доктаамал мактадып турар. Турбина салбырларын слесари В. Пышев болгаш өскелеринде аажылы мактадыг.

Күш-ажылы бедидер көргүзүлгелерин чедип алырга чорутуу бедидер эки организаста болгаш көкүс чорутуу боттандырынын сатыш салган социалисттер чарыш салдарын чедирип турар. Май мурунун социалисттер чарышкынын станциянын чылгы автоматизацияны Юрий Иванович Кочетов начальниктэн салбыры шыла-раан. Оон бригадаларын аразына чарышкыны тикелгези Виктор Иванович Ткачевтиң бригадазы болган. — Электр четкилеринин хуулап турар уаастоктор аразына чарышка Кызылдын № 1 уаасток (улуг мастери А. Т. Зиновьев) бирги черин ээлзэн.

Тываның электр четкилеринин коллектив — партиянын XXVII съездинге ууртукчу күш-ажылы шалыпчы 27 декаданы эртерер дугайында чуртук мурнакчы коллективтеринин эгелзешкенин бедидер көдүрүшкунуңуң хүлээп ал, боттарына чаа хүлээлгелерин

— «СЭКП-ниң XXVII съездинге — күш-ажылы шалыпчы 27 декада» деп де-ангити күш-ажылы ээлчегте киришкеш, электр четкилеринин коллективтер боттарынын мурнунда салдырган сорулгаларын бүрүн күвүсөдир, төрөз партиянын съездинин төлөпиг ууртукчу дээш бугу бар арга-курлавыларын мөңөөрү, сагалга-чуруму, курум-чуруму бедидер негелге турар. Анаа коммунисттер бугу одааруга чорутуу — деп, партия организацианын секретары Юрий Иванович Сурков түңгедэ.

Е. ЮРИН.

Н. А.-Ш. Кууларга «РСФСР-ниң алдарлыг артизи» хүндүлүг атты тыпсыр дугайында

РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СӨВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫ

Совет музыка уран чүүлүнүң талазы-биле ачы-ханызы дээш Тыванын ирчиң болгаш танчынның «Саян» куруне ансамбли-

ини солизи Надежда Агбан-Шырапсана Кууларга «РСФСР-ниң алдарлыг артизи» хүндүлүг атты тыпсыр.

РСФСР-ниң Дээди Сөвединин Президиумунун Даргазы В. ОРЛОВ, РСФСР-ниң Дээди Сөвединин Президиумунун Секретары Х. НЕШКОВ. Москва, 1985 чылдың июль 4.

Тудугжунуң алдары — ажылында

БЕДИК ХАРЫСАЛГА

«Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынын Дөргүн-Аксиде № 4 КМК-зынын коллектив бо чылдын ий аал чуртталга бажынарын, «Бурунгаар» совхозта 140 олуттуг уургалар сандың, «Ленинниң орукта» туулуб бугурур чөтти, «Улуг Октябрь» совхозта үрелин арылгалар комплексти дээш өске-даа объектилерин бо чылдың ажилдап кинер.

Чуртталга бажынын хуураа бөтинде, бирээзин — ол үезинде дужаадыр. Материалдар-биле хандырылга үзүктелешкенин болгаш-биле график бугуар бир бажын ажылдала кирбей барган. Нитизин-биле 1152 дербелчин метр шөгө чутталга бажынарын бо чылдың тудуус. Объектилерин шынарынче хомудалдар кирбиз.

Амгы уеде бистик бригаданысты үрелин арылгалар комплекстин тудуунче чоруткан. Бо тудуг чедишкити туттунуп турар хомудал турар объектилерге хамдарыш.

Чамгыш дерин-хөргөткөн чөткөсөйи турган, ону кыма-га-даа хүлээткен, анаа ажык чөргө экип турган. Ужунда болза Сельхозтехникумун районнар аразында каттыжышкыны ону долгуз-биле элтеп, үезинде сеортуп экип бээр турган. Чамгыш — көдөдө туттунуп турар объектилерин каттышкан дирекциясы база харысалга чок чорун көргүзүп турар. Ынчангаш тудугчуларын талазында хомудашкынын ажил эртер дээш күжү-нишинин ажилдаары негел-тинип турар.

КМК-да амдызында чүгө бистик бригаданысты көрүлгө ажилы шийлзэн. Эртен чылып бажын тудуунуң планын 177 хуу күүсеткен бис. Дөргүн айларын, планын ажыр чедир дилишкенин боттандырышас Күш-ажылы бугурулгелерин планга негел 7 хуу өстүргөн

бис. Апрельдин планы 140,4 хуу болган. Бригада кевитун-дери А. Колгеев, Е. Сасин, А. Смирнов, А. Могов олар хүн чорызын доктаамал ажыр күүседип турар. Бригада эгелзеш-биле ажилдап эгелзеш-сине соонда, күш-ажылың сатыш-чуруну быжыккан. Ийк чыл дургузунда чамгыс-даа проруг чок ажилдап турар бис. Бо уе дургузунда озап-ондан болбаан. Бугу көргүзүлгелерин экижипкеш, бригада көвөртүлгө-биле социалисттер чарышкыны бистик бирги черин алган. Күш-ажылы организастаарын бис депешкелгелер аргалар өске бригадаларга ажилдаары чутула болуп турар тудуг-монтаж ажилдарынын планы күвүсөдир, эде чымыжыны кылдыр чорутар эгелзеш эвес. Дөрт айларда эрг-

кен чылдың бодаарга, өске бригадаларда 10 проруг хай болган эзы 185 хун-хунге деңгемиз турар. Тургушкуннарын эээдир дээш хандырышкыны экижидер, ажилда ууртукчу сатыш салыры чутула дээр билидир.

Эркен чымын ыш белеткээр пунктун КМК-не шийткен. Баштай шалың фондузун казыван турган. 12 станок, 3 пилорама ажилдап турда, сонга, экик болгон, шала мандаларын, аагонеткаларын кылдып турдуусу, ам шалың фондузун, ажилчыларын саны көвүдө-даа, казып каалган. Ажилчыларын саны бо чылдаган-биле кызырып эгелзэн. А станоктар ээр аркан. Моон мурунда КМК орукталыг турган. Эртен чылдың чартында бажын орукта

түнү 105 муу рубль болган. Бар бугурулге күчүлгелерин долу ажилдап турарыныс конугу багай. Бо бугурулуш «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынын камнаарышкан кидистери өөрө-нин көөр болза эки.

Бодум сес чыл тудуг бригади болуп ажилдап тур мин. Тудуг материалдарын камнаалганын сатыш салыры чутула болур. Бистик коллектив дөрт айларда 0,5 тонна цементин, 9 кубометр дилгит материалдарын камнап алган. Цементин чегер октаптарга, ол өткөш дашталы бээр, чугай-ның дозунуң төктүрүн эээдир-дир күвүсөдир. Болуп турар. Материалдарын хүлээп алырын кичээлгелге ал, оларны сикд-таарын чедип алыр болза эки. Көдөз тудугу шалыпчылар дие, кадрлар белеткелги

Г. ЛЕОНТЬЕВ, «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынын Дөргүн-Аксиде № 4 КМК-зында бригадир, Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжуну.

ТУДУГГА АВТОР ХАЙГАРАЛЫНЫҢ РОЛЮ

Капитал тууду таласы-биле сөөлүгү үдө кончугу чугула доктаалдар хүлээп алдыган. Оок бирээзи СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Төлөкөл-смета» херээн болгаш туудугга экспертизаның база автор хайгааралының ролон күштелдирериниң дугайында доктаалы болур.

Төлөкөл ажилдарын үндө-зичи-биле экижидерин, деп-шигелит технологияны ажил-лаарын калбартырын, тууду ажилын организастаарын бол-гаш удурутун экижидериниң ичиде айтыр турар. Туудуң шымары төлөкөлден база калбартыр. Эки шымары төлөкөл эки шымары тууду-рынга бижитыра болур. Объекттериниң үзүндө ажил-лаа киирери база төлөкөл-смета документтериниң бе-леткели-биле холбашты.

Төлөкөл организастаары төлөкөл ажилдар кылып тургаш, мүлө объекттиң ажилын кербес ужурут. Олар хоорай туудуңуңуңуң болгаш архитектураның бүгү чедикшиктериниң даянып, эстетиктиг негелдерини өөр-төкөрүп турарлар. Объек-тин тууду турарларын ажил-лаар байдоларын барымда-лаары чугула болуп турар. Чурттага бажынардың-да, социал-культура болгаш ду-рулге объекттериниң-да бү-гү тала-биле таарымчалыг кылдыр туттурун төлөкөл-чириниң чогадычы ажилы-дан калдары.

Тываның ажилчы чоку СЭКП Төп Комитетиниң бол.

гаш СССР-ниң Министрлер Чө-вүлелиниң «Тыва» АССР-ниң экономикактиг болгаш социал хөгжүлдүң дүгүдөдир тө-лазы-биле хемчеглер дугайында» доктаалын улуг өөрүшкү-биле хүлээп алган. Аңгы-аңгы биске тууду тур тутуп че-дип келир. Дика хай тууду объекттерини тууду доктаал-да көрдүнгөн. Черле аңы-ч-бистик тууду трестери-да кел-ир беш чылда тууду-монтаж ажилдарының хемчегин кө-вүдөдир. Ыңгылаш төлөкөл организастаарың багуну со-рулгазы — ол объекттерге эки шымарың төлөкөлди чо-гадып белдирээр. «Красно-ярскгражданпроект» инсти-тутуң Тывада филкалы рес-публикада туттунуп турар ту-дугларын төлөкөлзэр кол ор-ганизация болур.

Бистик хоорай, суурларың чартынып, чаа-чаа көртөл-дөр, кудумчулар немежил ту-рар. Борта төлөкөлчириниң киирлп турар улуг эвээш эвээш. Туттунар туудуңуң өөрүшкү-нүн оларын бажыңа өөрүшкү-нүн. Сөөлүгү үдө бистик коллектив колдуу Кызыл, Чаа Шагаан-Архит хоорайларын ту-дугларын төлөкөлчириниң кы-лып турган. Чаа бажың, найсылың чаа школа, ку-ручулар бажың, «Менгүлук» аалчылар бажың, 4, 5, 13 ду-гарт микрорайондар чурт-талга бажыңары дээш өскө-дө объекттериниң төлөкөл-чин чогаткай бис. Ленин, Ко-четов, Найрал кудумчуларын эде кылыртың төлөкөлчир-иниң сүмези ажилың бол.

Филиалдың бодунуң кылар төлөкөл программасы чыл-да 370 муң рубль чедип ту-рар. Никитиз-биле бисте 85 кижил ажилдап турар. Ур чыл ажилдаң дүргүлгелер ширер М. Д. Фунтикова, Л. Ф. Кар-нова, Ч. С. Монгуш, Л. С. Ха-рова, П. Б. Оон, Г. В. Зеля-ков болгаш өскөлдөр-дө тө-лөкөл ажилдарын хөгжү-дөр боттарының эвээш эвээш улугу кириштирлп келгенер. Чаа ажилдап кирген ажил-лаа специалистер Б. В. Руднев, Н. И. Юмковская, О. О. Дон-гак база ажилга кызымаң, чүтүлдүүн көргүзүп турарлар. Филиалга ам-даа бедик мер-гежилдик кадрлар хергеетти-ниң турар. Төлөкөлдерге не-гелде өзүп, бистен негелде утгадып турар дээрзин бил-дир бис. Ыңгылаш филиалдың бажың калбартыр негетти-ниң турар.

Чамдык ажилдары аңгы-аң-гы черлерде конструктор би-ролары, төлөкөл-смета би-ролары кылып турар. Амыг үдө республикада чурттага туудуңуң болгаш социал-куль-тура объекттериниң төлөкөл-чин документтериниң херге-лели фирмалың арга-шын-дэ 2-2,5 катеп хай болуп турар. Тууду ажилын шапкыңдар дик, биф-ле дугарында төлө-көл ажилын экижидер чү-гүлө. Ыңгыл болганда төлөкөл биорларын хергеетти-ниң бажыңары, оларга бүгү талагы дугарылар кончугу-ла болуп турар. Филиалдың бодунуң шөлү бажың норма-да көрдүнгөндөн ийи катеп

эвээш. Макей мастерскаяга, техниктиг библиотеккага, төлө-көл кабинетинге, техниктиг килдике өрзүлдөр ундуртун-мээн, хуралдар зал чок. Чүг-лө ажилдарыңа таарымчалыг байдолдар тургустунганда, программаны улгатырып бо-лур. Келир үдө төлөкөл инстидуун черле тургу-ла алаар. Ыңгылаш төлөкөлчир-лерге чаа бажың туудуң өөр-төкөрүп көр болза эки.

«Төлөкөл-смета» херээш болгаш туудугга экспертизаның база автор хайгааралының ролон күштелдирер дугайында доктаалга дүштүр хемчеглер-ни ажилдап кылган бис. Төлө-көлдериниң кол инженер-леринге бол-туксайлаң ажил-лаар органы бербишаң, оларын хергеетти-биле бедик-дерин чедип алыр сорулгалыг бис. Төлөкөлдериниң техник-тиг болгаш экономикактиг де-нелин бедикер, оок өртзөн чингедир, материалдыг чарыг-далдарын эвээждир, архитек-туразын экижидер дээш бүгү албаннарның ажилын бедик деңгелде көдүрөр алаар. Төлө-көлдерге эргижирзэн де-риг-херекселди болгаш техно-логияны ажиллаарын болду-руу болза эки. Колдуунда-ла солуттунган төлөкөлдер-биле тууду тууду турарыстан эде кылышың болуп, хай кара-жага таарымчалыг экижидер-ни, оңу с-чыл турарың ты-наары бистик үлүлзүлгөс.

1985 чылдан эгелеп ийи чыл-дын планашкынине кирерин көрдүнгөн. Төлөкөлчириниң ажилы ыңчан база чингээр,

ажыл хуваалдазы доктаамал алаар.

Автор хайгааралын күштел-дирерин доктаалда чугулап айтыкан. Бедик мергежилдик специалисттерден бөлүктү тур-гускан бис. Автор хайгааралы-ның төлөкөлчирини Кызыл-дың, Чаа Шагаан-Архитын туудугларыңа, өскө-дө объек-тилерге үргүлчү барып, тууду-монтаж ажилдарының шына-рын экижидер талазы-биле хемчеглериниң ала турарлар.

Доктаалда айткан автор хай-гааралың эргелерин ажил-лаары үрө-түнелди Серип ту-рар. Олар төлөкөлди хай-жытканда, тууду ажилын сок-сөдир эргелит.

Доктаалда көрдүнгөни-биле удуруткучуларын шалың фон-дузун ажиллаар эргези кал-барган. Ажилга бригада көрээ-зич негелдериң чугула болуп турар. Специалистер чедилес болганда, оларын ажилын удурутун экижидерин чедип алыр, бүгү ажилдың дээштин бедикер ужурут бис. Пар-тияның XXVII съездинин тө-лөпиг уткучу дээш, «Красно-ярскгражданпроект» инсти-тутуң Тывада филкалының коллектив улам күжениши-ниниң ажилдар. Республика-ның туудугларын амыг үеңи негелдизинге дүшкөн, эки шымарың төлөкөлдер-биле хандырар дээш, тууду ажи-лыңа хайгааралды күштелди-рер дээш хай талагы ажил-дары төлөкөлчирини кылып чоудулар.

В. БЫКОВ, «Красноярскгражданпроект» институту Тывада филка-лының кол инженер.

КАУНАСТЫҢ СЕРВИЗТЕРИ

Литва ССР. Каунастың «Еся» дээр уран-синдла-ге каасталганың тене-нелде заводу беш чылдын доозукчу чылында салып алыкчыларын калбаз хергелелин болдуруп ту-рар 110 хевирын продук-циязын — фарфор-паял сервистерин, каастап-ши-мээн саваларын, янзы-бу-ру суй-белек кылыгларын бугуруп ундурар турар. Бугурулге черинин про-дукциязын чартык хе-р кезин куруенин Шы-нар демдээ-биле демле-гелтирген.

ЧУРУКТА: «Римти» дээр фарфордан кылган чаа кофе сервисин завод-тун техниги Ю. Лескаус-кене көргүзүп тур.

К. ЮРЯЛЕНИЦ фотозу. СЭТА-нын фотохрони-казы.

Республиканың Улусчу контроль комитетинде

КОГАРАЛ ЧҮДӨН ТЫПТЫП КЕЛГЕНИЛ?

Республиканың совхозтарын-да картофель бугурулу-дун чылдык көвүдөп, оок дүгүдү иштине хергелдиг барык хандырларын ала-ары бар. Картофель бугу-ру талазы-биле тускайлаш-тыгын 14 совхозту Кедээ ажил-агый министрствоу до-таркан. Оларда бо ажил колдуу комплекстиг механиз-мизирин алабайн кел-ген. Бо чугула ажилды ажил-агыйн удуруткучулар чыл-зып, орай күске чедир-ле у-туптар маңылдынын уржу-ындыг болган.

Дуржула станциязын ажил-агыйн урудан сес-чүс чеден тонна картофельди чартыкың ажил кезин ба-ктериялыг хергеетти-биле ур-ел-дир. Оок бот-өртзэ 86,5 муң рубль чедкен. Эки шынар-лыг деп санаттырлар турар артын картофельдиң 1,8 туу-зунда нематоде деп аарып ба-ры оок шынар негелдеге дүшүлөс болдуран.

ССР-ниң 50 чылы аттыг совхозка урелип, баксыран 510 тонна картофельди ыла-назын түнчүлөдө 120 тон-назы аркан. «Октябрь 30 чыл-дын совхозта 135 тонна кар-тофельден күлө оң беш тон-на аркан. Картофель урезин-нери урелген фактылар «Кы-зыл тарваңы», «Хемчик», «Ле-нинки орук» совхозтарда, өс-кө-дө ажил-агыйларда тур-ган.

Бо бугунуң чылдагың чүдө-л Колдуунда-ла оңу урары-ның технологиязын сатайың, шыгжаң үзүндө оок темпе-ратура, өл-шүлүң чүрүмүн сатайың турарында. Оңу са-гың, контролдарыңа эрге-жон чугула термометрин, психрометрлерин, когуду, вентиляцияны орта ажилда-аазында, контролдуң чогу-нда. Хай таарымчалыг кар-тофельди урур алыр бетинде кургадып, сорттавың, довураң

агылгайын турарында. Орай кастыгын картофельдиң чам-дык соока алыкканың кол массе-биле кедэ шыгжамыр-же уруп көргө, оок түнчү-лөдө хемик картофельдиң калба-биле урели бээриниң чылдагыны болуп турган та-варлар болур.

Устүндө айттыгын техно-логтуг четпестерден үнүп кээп турар котарларды соксадып, картофель шыгжарын моон согвар экижидериниң хемчег-лерин алыр дугайында рес-публиканың Улусчу контроль комитетинде болган турарга клотелинге республиканың ив-дээ ажил-агый министр-ствозу, совхозтар удуруткучу-лары шыгжамырларын ай-ша-нда септеп, белетип, арылган, дезинфекциялап, картофельди негелде дүгүлөс белетип ал-гаш шыгжамырже урарын дээштин хемчеглерин албас болза, оок хормамзы соксөв-дэ билдинтир. Ыңгылаш моон согвар боттуг хемчеглерин алыр дугайында Г. И. Лари-новтуң агаарынын комитет хүлээп алгаш, оңу шыгың доктуккан. Агаарынын күе-сепдизин келер чылдың эте-зинде хынап көөрүң шип-тирээ.

Картофельди хей-биле урзун фактылар дээш үстүндө агаарыны совхозтар уду-руткучуларын шыгың хемчег-лерин хамдарышкан район-нарның улусчу контроль ко-митеттерин алаңын, агро-номнарны шалыңарыңа ка-заваның, чамдык эштерге ха-марыштыр материалдарын прокуратура органдарың кииргениң комитет кичээлге алган.

дигир, а оларын ажилла-ны — чок болганы ол-дур. Ам сугуп алыр кудук чогуңда, суурнуң чоңу кыштын соогун-да-да, чейнчиз изинде-дө суур кыды хавак баары чер-де кара сугдан сугуп ал ту-рарлар.

Кудуктар дөртүлээ турган болза, магалың-ла болур ийик. Ажил-агыйкы эвээс, төчөгел-чин чорукту уржу ыңдыг бо-лур-дур.

Арагалаашкыңга болгаш алкологизмге удуру демисел-бүгү улустун херээ

ЧУРТТАКЧЫЛАР ХУРАЛЫНГА

СЭКП Төп Комитетиниң, СССР-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң, СССР-ниң Дээди Со-ветиниң Президиумунун ара-галаашкыны болгаш алко-логизмниң ууткаар талазы-биле документтер дугайында до-кументтериниң «Кара-Хал» совхозун ажил-ишчилериниң танкылыга хуралы клубка бо-луп эрткен. Партиз, махезик арагалаашкыңга удуру ал чо-ру-дуп турар хемчеглериниң де-тикти турарын хуралдың кирки-чили тургалап турганар. Ху-ралга санал бергенер ара-галаашкыны ажил-агыйга-да, кижилериниң тууда ажи-лал-чурталгазында-да ба-гы салдарынын чугулап, ара-галаар чоруктарга удуру суу-рга кандыг хемчеглер ал чо-ру-тса экил дээрзин чугулап, сумелешкенер. Оок-биле ка-ды аңаа сүтү арага кылы-рыңа ажиллавың, сүттен янзы-буру өш-чөм кылырын-га ажиллавың дугайында санал-оңалдар база болган.

Х. САМДАНЧАП, Бай-Тайга район.

АЖЫГЛАЛГА КИРЕР ТУДУГДА ЭТКЕН СӨСКЕ ЭЭ БОЛУР

СЭКП-ниң XXVII съездинин төлөпиг утурунун күш-ажылы ээлзизче киргеш, республиканың дыка хай күш-ажылы коллективтери четпестерин болгаш хо-жу-дешкынынын ажил эр-тич, доозукчу чылдың планың оңалдарын болгаш соци-алист үлүлзүлгелерин күе-сөдүр талазы-биле кызымак ажилдап турар.

«Тууду кезектери» комби-наттың панел бажың тууду-нуң чегин ажиллаң кирер дээш ичиде ажилдап турар ту-дуглар болгаш монтаж-тер коллективтериниң му-рунда салдыгын сорулгалыг улуг. Оларын социалист үлүлзүлгелеринде панел бажың туудуңуң чегиниң бири ээлзиз 1985 чылдың август 11-де дугар дээш. Амыг үдө республикада эң чугула ту-дуг объекттиң ажилла-кы-кырын четтикпейн маңал турар бис. Устүндө адаан ху-саа ылаптыг бе деп айтыр-га дорт харым бээр дика-на-рың.

Эрткен чылдарда бо объек-тиде тууду ажилдарың чо-ру турарың дугайында чамгыс эвээс катеп бижип, чет-

пестерин шугумчулуп турган. Уш чыл дугурунда элзэн каш миллион рубль туңгү ту-дуг-монтаж ажилдары шү-гүздөп алдыган. Кол кор-пустук, бетон хоюдар белди-риниң, белең продукция скла-дынын, ийленек галерияны болгаш өскө-дө черлериниң туудуң колдуунда чедерин.

Мында ажилдап турар ту-дугку коллективтериниң ара-зында шалымың азу-биле ажилдап турарлар эвээш эвээш. Ийленек галерияны туудуң доозуп турар «Кызыл улет-пур тууду» эргелелинде Б. Кош-кар-оолдун бригады болгаш кол корпустук туудуңда чер ажилдары кылып тууду эрге-лелинде Ю. Кузнецовтуң бри-гадазы багай эвээс ажилдап, панелни оңалдарын ур-гүлчү ажыр күсүдип келген.

Тууду материалдары-биле, механизир болгаш машина-техника-биле хандырылган чет-чир. Бо тууду дүргөн дооз-вар соруга-биле бөже хай күштерин мөвөзиз. Ыңгалза-да ам-даа кылып ужурут ажилдар, шиптирлетимзэн атырмылар хай. Объектини

ажыгалаң киирери-биле ту-дугулар ам-даа бир мил-лион ажыг түңгү тууду-монтаж ажилдарын шүгүздөп алыр ужурут.

Туудуңуң шугам ажилдап, мында чыгылган тууду органи-зацияларын удуруткучулар, төлөкөл боттарынын брига-даларының ажилын хайгаарал турза-даа, ажил-теректи ор-ганизастап турары хүнүң негелдизинге черле дүшүлөс. Тууду материалдарын бригада-ларын ажилдап турар черле-ринче үзүндө сөөртөс, ме-ханализирин четчир ажилла-сас чоруктар бар. Чаткыч — «Ту-дуг кезектери» комбинат-биле туудуларын аразында азу-лук ажил-ишчи хайлаа ам-дыгаа чедир тургустуңмаң.

Төлөкөл өскерилгенинде эде кылышың болуп ху-саа эвээс. Оок уламында ту-дуг механизирлериниң артык чарыгдалары, күш ажилын чидиргелери болуп турар. Эрт-кен чылын бетон хоюдар чер-нин бугунуң биле тууду тур-гукан демир-бетон 100 кубометр фундаметизин эде кыл-ган болгаш туудулар бот-тарының кылган ажилын чер

бүтээр маскарал-биле ургөдөп, тууду ужура таарымчалы. Бо чылын кол корпусту туткан виброшпикти бузуп, оңу виброшпик биле солур ажил чорук турар. Бир эвээс чаткыч төлөкөлчириниң шынарине кичээлгени үзүндө улгап, ичиде өскөртир ужурут чүдүлгөн баш удуру кылып турган болза, халаагы эде кылышыңнар турбас ийи.

Туудулар бо объекттиң чугулазын билит, оңу ажил-лаң киирер дээш амыр-дыч чок ажилдап, ажил шыгың чонда, дүштөйр хүннөдө бажың артып каап турар. А мындагы эде кылышыңнар таарымчалы, туудуңуң уду-руткучулар ажилды чөптүр ор-ганизастап шыдааа, ажил-ишчилериниң моральдыг көдү-лүшкүң хайгаар-ла чызы-ла даа бедире кичаар. Удуруткуч болгаш инженер-техниктиг кадрлар боттарыңа шыгың негелдени салып, ажилды чөптүр организастар күлүлгезин болуру-чогуру-би-ле күсүдир ужурут.

Панель бажың туудуңуң чегин август 11-де ажиллаң кииреринге эң улуг моонда—

Хандырылганар кандыгыл? ЧУНАР-БАЖЫННААР ДЭЭШ

Хову-Аксында эрги суурнуң чурттакчылары чунар-бажыңын эки деп мактал чугалажыр турганар. Ыңгалза-даа 1993 чылдан бээр-ле орта ажилда-вастан, чамгыс сөс-биле чу-галаларга, бирде ажилдаар, ажилдааас аларган. Суурнуң чоңу ам чунуп алыр дээш төп ажилын суурже кирип турар-лар. Бир суурдан коммезиниң суурже чедип барып чунары амыр эвээс. Ыңгылаш чунар-бажың айтырым бо-ла тургус-

барың-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң бөлүк ажилчыны «Хайраан ку-дуктар» деп эге-биле редак-цияже чагаа чоруткан. Ынде мындагы одурулгар бар.

«Сөгүш-сеткиленисти дуу-редип чоруту чугула дугайын солунга бижир деп шиптир-леп алыдың. Хамың чүвениң ужуру бо. 1983—1984 чылдар-да совхозтуң төп салбырыңа дорт кудукту «Тыва сүт тууду-г» трестин ажилчыны ажил-

тунуп келир. Аңаа «Удавас септеп эгелээр бис, ажыр-бас, сөгүш чогаанар» дээн ха-рының дүңгөл келди. Ол талазы-биле хайрылал турар хайрылгалыг кижилериниң агаарының сөс кырында арт-лышаң.

Чунар-бажың ажилдадыр хемчеглерин алыр чугула бо-луп турар-дыр.

В. БАДЖЫК, Танды район.

ХАЙЫРААН КУДУКТАР

алга киирлп каан аттыг бол-ган. А совхозтуң дирекция-ны кудуктары хүлээп албайн чыткаш, өртзөн төлөп берип-кен турган. Оларын ажилла-ны кандыг болганың!

Бо чылдың чазымында улуг хай үзүндө, Сетная, Адир-Мажалык кудумчуларында ийи

кудук ажиллаң кирбейн, өрт-тенген. Артын ийи кудуң ху-магалыг ажиллаар дугайында чугуаны, агиткватираларга оларын бижылган бээрин суурнуң чурттакчы чоңу ку-раалдарга бо-ла тургузуп кел-мир турган. Чоннуң ол негел-де-хергелени тоочка чок арт-

кан. Октябрьская кудумчу-зунда, школа чанында куду-ктар ам шутт төчөгелетиниң калган, терин-кажааы чок, үрөгеттинген. «Хайраан ку-дуктар» деп хараадаардан башка, чүү дээш бо-р. Оларын туудурыңа совхоз эвээш эвээс чарыгдалды ундургени бий-

УЛАМ ДЭЭШТИГБОЛДУРАР

Арагалаашкыны болгаш ал-кологизмниң ууткаар талазы-биле хүлээп алган доктаал-ыңгылаш, бугу совет улус-биле бир дөмөй, Чөөн-Хемчик районун «Чыраа-Ба-жы» совхозунун ажилчы чо-ну, күш-ажылы коллективте-рин изини-биле деткип бедик көдүрүлүшкү-биле танышкан.

Тус-тус участоттарда бижил-датыгын политинформатор-лар, агитаторлар оң орутуң-га тайылбыр ажилын чорудуп турар.

Ажил-агыйн Хорум-Даг салбырын ажил-ишчилери Ак-Хая хожу бригаданың, Дөн-Терек сүт-баран ферма-зынын, Алаак хову-трактор бригаданың болгаш суурнуң чурттакчы чоңуңуң хуралда-рыңа чыгылган чок үк хемчег-лерин деткип, өйдүң үңгөн

чөптү шиптир деп түлээп ала, савал-оңалын бергилзэн. «Шынал-ла арагалар чорук-өөдөм, эргилген артышкы-ны сиңикчине багай чаңыл. Арагалаашкыны болгаш ал-кологизмниң когун үзөр үе-келген, арагалаашкыны ин-тиль хөгжүлдизинге ажил чок» деп, санал бергенер чугулап турган. Ындыг таны-жылга хуралдарга бо салбыр-дан киришкен 273 кижиде 17 киж санал берген.

Арагалары ышкы багай аңчылы чок. Доктаамал ара-гал чорук кижилерин көерге каракка чаржыңың: ыракка ыңгың, чоокаа човениң-даа. Оларда эң багай аажы-чан сиңикчине. Чамдык арагачы-лар мораль талазы-биле будал-ган, агаарың, чашпа, чалгаа,

алысак-чиксек, оорланыр. Ко-жа-да таарымчалыг экижизин-дең, таныыр-танывас-даа ди-вээс, ажил-көпөк дикелер. Оон туржук харындаа эң хоралыг чугула болур — кара, көрүр-лер бис дикип ламалар, хам-наар, мөвзэн кижилериниң 7, 49 хонуктары деп чүе эр-тирер дикип, кошкак, салды-жон, бузурзачел кижилер кө-гүдүп, олардан ашка-көпөк, аш-чөм ал турары чамыг эвээс.

Арагалар чорук-биле деми-селди улам күштелдирер, оок дээштин чедип алыр талазы-биле Хорум-Даг кедээ Совет-тук хемчеглерин ажилдап кылгаш бадылган. Оңу хей-ниги организастаары-биле бир демкиг ботандырып эге-лзэн.

О. КАРА-САЛ.

ШЫН

АДА ЧАГЫН АМЫДЫРАЛГА

«Өртзөн» чуртуңага ымак, ажилга хандышылдыг, эрес-кежээ чорудар, оолдарыма деп эки турчы фронтучу Сет Бүрзекей уруларын чатгың чорак. Адазының чатгың оол-дарың улуг Ким-оол ажил-ишке көргүзүп келген. Ол 20 чыл дугурунда хай маңдап, чыл дугуру бир хойдан өртү-мө-биле 21 килограмм дү-түк кыргып, мал бажың 90-дан 100 хуу камгалып келген.

Эрткен чылын аңаа төрүр өшүлөр хүлээткен. Ол бугу-редди малчын кызымак ажи-лы-биле харылап шыдааң. 15 тонна хайгаар үңгөн ситенин, өскө-дө немелде чөмөрүн белеткеп алгаш, соок кыштан малың хур ажырган. Мал бажың камгалы 99,5 хуу болган. Малчын бо хүннөдө кышканың үрүмек септелге-жиң доозуп турар.

К. КУУЛАР.

ЧААГАЙЖЫТТЫНГАВ
БОЛЗУН ДЭЭШ

Самагалдай кедэ Со-
ниң сессиязынҥа суур ча-
гымдыггазынҥа талаа
айтыртыгы чугаала.
Районунуң коммунал ажил-
бүдүрүү эргелелинин на-
киги С. Т. Чарбуу, са-
нстанцияныҥ улут эмчижи
Чооду сессияга түстүдө
рыг талазы-биле дык-
кылган.

1985 чылда Самагалдай
га чаагайныдылгыа талазы
көскү ажилдар кылды
Суурини Механизация б-
Комсомольская ивдучижи

дн шатакентинкрийн сеп-
тень чорудар, сес каварту-
дур кёрдүгүн. Сутури-
мкыраакунуна уруглар
наар спорт шилчүгүштер-
дур планкытмигас. С
улам ногаан-шиник болду-
биле оң куудумчуларын
рымал унуткери ол
Суур чагайжындилгизын
лазы-биле килпир аж
хей. Чагайжындилгал-
ген аш-хөрегин дол-
гээдин алыры-биле чутул-
ажмилта коллектив. өг-бү

рзү киржир, төлөптиг
киркштирер үжурлуг.
таттар ол айтыргыны ба
гаалажып, ол талазы-бил
дыр ажылдарын төдөр

кириңда, чуугалашкан
 бөлүк туристтер, гостиница
 да тайымдан кижилер,
 рорттар комплексин
 байдалын тодордурун тур
 ында аялчылары келсе
 өөрүшкү-мачый-биле
 хулал ап турар. «А
 дээр эч чаа к у р
 төүндө «Болгария» дээр
 чаа амыг уениң кавс
 гостиница турист
 уткуп алырыңа
 «Славянка» болгаш «
 дээр гостиницалары чаа
 ыңаарга «Добруджа»
 «Догостор» дээр гостини
 чаа бө сезонда эч баш

Бедик шаңды

ПРАГА. Ажылчының адының эстафетазынын адыны ЧССР-де интернационал социалисттик чарыштын налын —Праганың «ЧКД лова» дээр алдаржаан китивинге тыышкан. Оон турар продукциязы—теп

тәрнин бедик шынары д
түндүлүгү шаңкалды т
Тепловозтарынч хөй
Совет Эвильеринч чор
дор.

Праганын тепловоз ту
лары 1959 чылдын э
ССРЭ-же аар болгаш ж
ры элпиг локомотивтер
рудуп берип келген. За
ажылычыны чылдын-н
чагытлары хуусалган
күүсөдир түүлөөгөн
ону ыяал-ла күүсөдип т

A large, dense crowd of people, many with their arms raised, holding a banner that reads "CONTROL CRIMINALS". The image is grainy and appears to be a black and white photograph of a protest or rally. The banner is partially visible at the top, with the words "CONTROL" and "CRIMINALS" clearly legible. The crowd is composed of many individuals, some of whom are looking towards the camera, while others have their backs to it. The overall atmosphere suggests a significant public demonstration.

гээн. Үндэ хүштүг боол
хоойлуну дуугаар нац
зэвэш мезиктиң төлзөлө
ри кара-бажыңнаарыңа
коргудуп-сүрдөдүп тургаш
лааларының изин үргүчү
рып бастырар болгаш: ту
хевирниң хууда шынзыл

үргүлчү бодунга ап чо
ужурлуг. Чуртта чурттан
рар керейлерниң салгал
болгаш еске-даа «япон э
кижилер күрүнө албаны
бас кылдыр хоругдаткан.

АФП — СЭТА-ның фотоз

Хамааты дайынынын маадыры Н. А. Шорстун

төрүттүнгөн хунунден бээр 90 чылы (1895-1919)

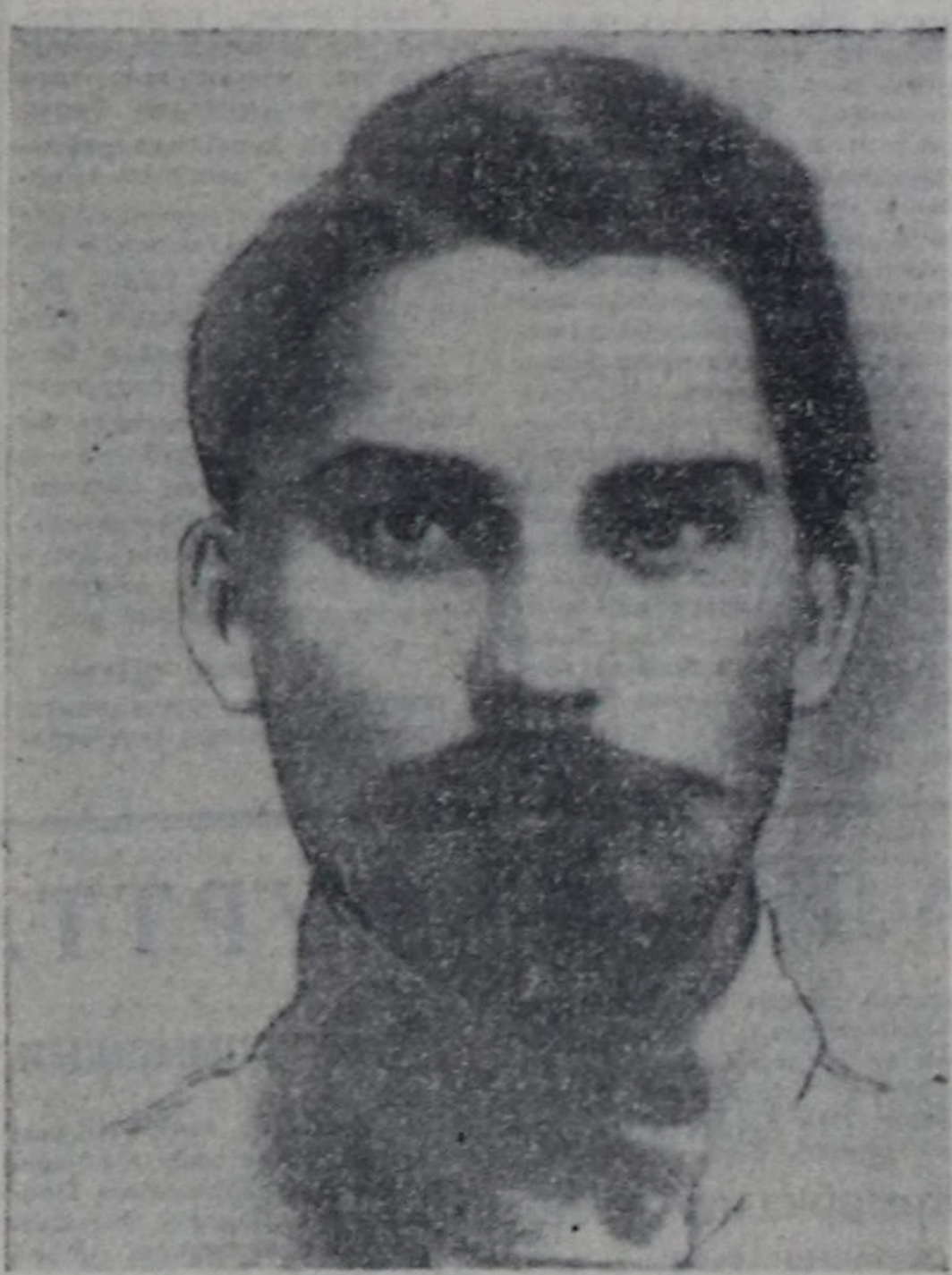
АЛДАРЖААН КОМАНДИР

Хамааты дайынынын чылдары Совет кургунун төгүзүндө эңине берге дээң уелериниң бирээни турган. Кызыл Шеригиниң командирлери тулчуушкунар үзүндө шериг болгаш политиктиң ажилдык дуржулганын чедип ал, кыска хууссада дүргөн дадыгып, бышкан полководчулар болу берип турганнар. Николай Александрович Шорс—коммунист, Кызыл Шеригиниң алдаржаан дивизия начальниги, хамааты дайынынын маадыры — ыңдыгларын бирээни.

Ол Чернигов губерниянын Сосиск суурунга (аз Шорс хоорай) демир-орук машинынның аг-бүлөсизин төртүтүнгөн. Демир-орук хоорайын, оон соода Киевше шериг-фельдшер школасын дооскан. Делегация бирги дайынынын эгизинде ол шериг фельдшер болуп албан эрткир турган, 1915 чылда прапорщиктер школасын дооскаш, биче офицер алган.

1918 чылдың сентябрыда Шорс Үнечи чоогунга Богун аттыг 1-ги Украин совет полку тургускан, ажа тура калышканынын элзиз каш отраттары каттышкан. Совет шериглер Черниговту петлюражылардан хостал турган 1918 чылдың төңүзүндө Шорс Богун полгунун шериг хөдөмдешкиннерин билдиргидурткан, хосталган районнарда Совет эрге-чегирганы тургузарына эңине иделейкир киришкен. 1919 чылдың февралда Богун полугу Киевти ээлеп алган. Ажа Шорс Хундукелдин алдын чепсэ-биле, а оон полугу — Хундукелдин революциг туугу-биле шаңнаткан.

1919 чылдың августа Шорс 44-кү адимжи дивизиянын начальнигинге томулаткан. Дивизия Киев чоогунга ону камгалап, дошкун тулчуушкунарын чорудуп турган. Шорс август 30-де Коростень чоогунга тулчуушкунга өлүргөн. Ону

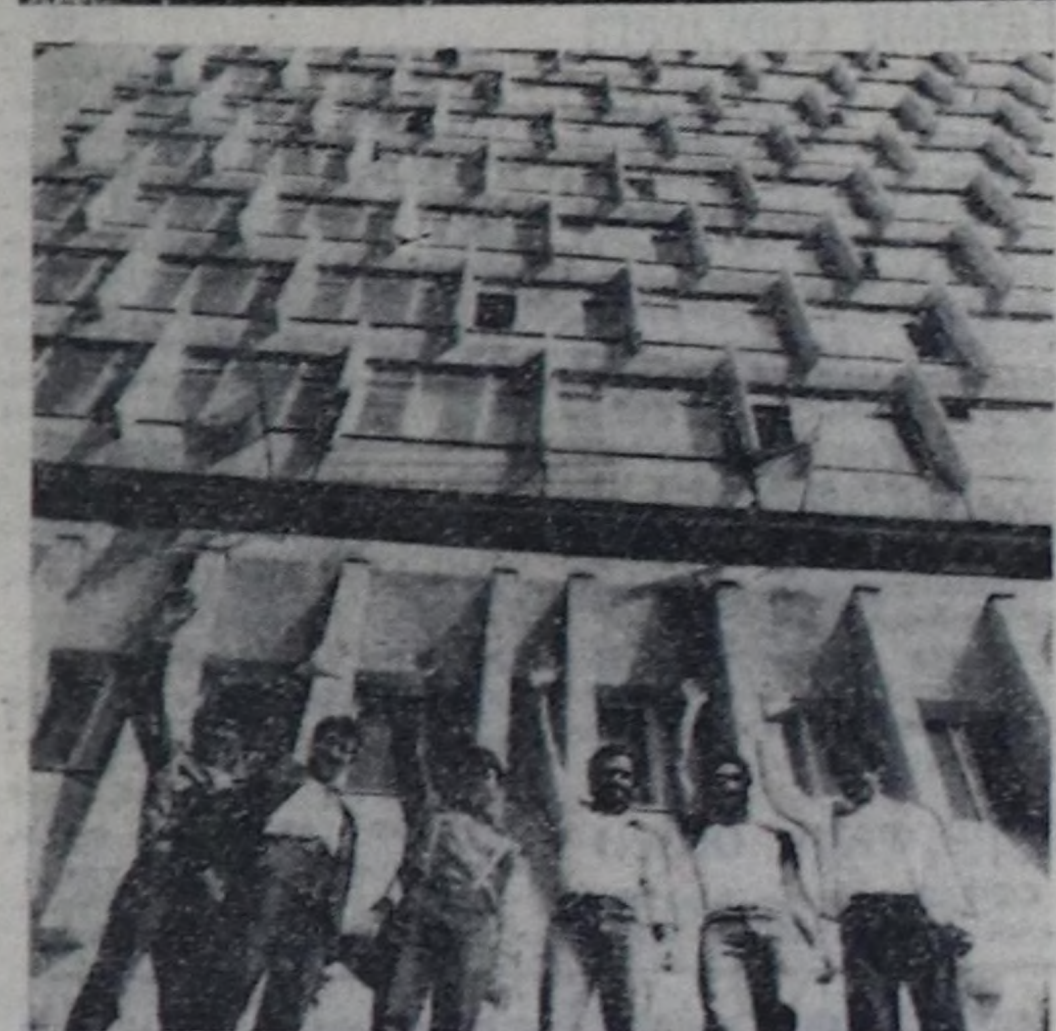
Самара хоорайга (амгы Куй-Бишев хоорай) оруншуткан. Шорс хоорайда оон музейи амыткан.

Шорс богун талантыг шериг начальниги кылдыр көргүскөн. Ол аажок дидим кижи чорван. Ол фронтунуң эңине ажилдык черлеринге чедип кэлп, кезектериниң шапал хал-дашкыннын дорт удуртуп турган. Шорс революсуну тургузуп турган, 1915 чылда прапорщиктер школасын дооскаш, биче офицер алган.

мун амыдаралга боттандыр дээш демисекил чорван. Ол кезектериниң коммунисттеринге кездээде дачыл, партияжи хуураагынын өлүдүзү дээш демисекил турган.

Чээрби дорт харлыг дивизия начальниги Шорстун ады эрес-дидим чоруктун, социалист Ада-чуртка, Коммунист партияга кызыгар чок бердигиникин уелери бооп аркан.

ЧУРУКА: Н. А. Шорс. СЭТА-нын фотохроникасы.

Казанның В. И. Ульянов-Ленин аттыг кургун университетинде совет оолдар болгаш кыстар-биле делегацияны дыка хай чурттарындан келген аныктар өөренип турарлар. Олар

найралдыг өг-бүлө бооп чурттап, бот-боттарында дулазылып турарлар. Олар эрте-техниктиң конференцияларын, санал-оол солчушкунарын кады кылып, удурла-

нышкын шикчээшкннеринге, тайбың марштарында, эпитетил каттыштырылганын армаркаларында, концерттерге, спортчу маршталдарга, субботниктерге кирип, национал аныктар организациаларынның байырлалдарын демделеп эрткир турар.

Чепселенкишкнниң дүжүрүн дээш хөдөлмешкннеринде, аныктарынң анти-империалист эпитетил каттыштырылганынң неделазын эрткир турар шуту чаңыл апарган.

Бо чылын университетте бүгүлө хемчеглерин аныктарынң XII Бүгү-делегия фестивалына белетил-биле холбаштыр чорудуп турар. ККУ-нун студентилер субботниктерге ажилдап алган, а ол ышкаш студентилерниң концерттерин болгаш эпитетил каттыштырылганын армаркаларын эрткир турар кыргын келген оон дорт муң рубльди фестивалдык фондусуне шикчелген.

ЧУРУКА: Казанның кургун университетиниң чаа өөредилге корупуунуң чамында. Е. ЛОГИНОВТУН ФОТОЗ. СЭТА-нын фотохроникасы.

УРУГЛАР-НОМЧУКЧУЛАР

Каз-Хем районунуң библиотекаларынын аразында чарлаттыган социалисттиң чарышка эркен чылып тил уруглар библиотеканы ийги черин ээлэп. Эки ажилы дээш коллектив районунуң культури кидилизиниң хунуада билин-биле база өртектег бараа-биле шаңнаткан. Библиотека 1612 номчукчуна хаара турар плаанын чус хуусееткен. Сары-Сентин № 1, № 2 ортумак школаларынын өөреникчилери библиотеканын өңне иделейкир номчукчулар. Олар библиотеканын

нын номчулга азында анык-бүрү культури хемчеглериниң организастап эрткирп келген. Илангыя уруглар номнарын неделазын эрткиргени соолу болган. Тилделгениң 40 чылынга тураскааткан ыры, шутутор конкурзуан, номчулга конференцияларын база эрткиргенер. Уруглар Ада-чуртун Улуг дайынынын, совет солдаттарынын маадырлар чоруктарынын дугайында номнарын улуг сонугургал-биле номчул турарлар.

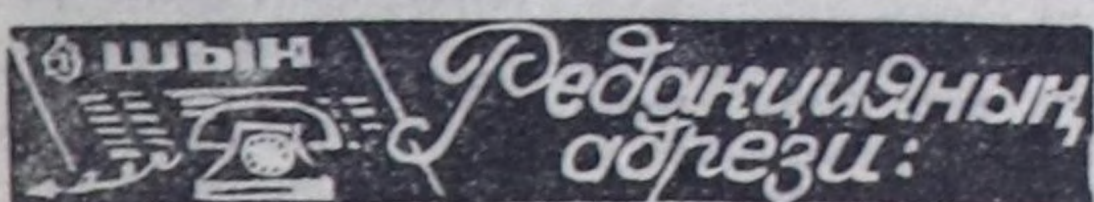
ночка хүлээп алыр. Өөредилге 1985 чылдың октябрь 1-де эгелээр.

ЭКЗЭЭР ДОКУМЕНТИПЕР: допчу намдар, характеристика, билинниң дугайында документ (боду), кадыкынның дугайында шынылга (№ 285 майкы), 3:4-к.с. хемчээлдиг ийи фото-чурок.

Документилерни чорудар адрес: 665310, Тыва АССР, Туран хоорай, № 13 бажын, Тываның тудуг мастерлериниң школаны.

высканы «П» сериялыг № 295973 дипломуңуң чиктегин барымдаалаш, ону күш чок деп санаар.

Кызылдың көдээ ажил-агыг техникумуңуң 1968 чылдың март 8-те Маадыр-бол Самовин Байыр-оолдуг адынга ты-

1985—1986 өөредилге чылында дараазында салбырларга сургуулар хүлээп алырын чарлап турар.

1. Диржиер-хор
2. Фортениан
3. Урер болгаш хылдыг хөгжүм херекселдери
4. Вокаль
5. Улуустуң хөгжүм херекселдери

6. Чурулга (черчение болгаш чурок башкызы)
7. Клуб салбыры (хореография мергежили)
8. Библиотек

9. Эстрада
Училищеде 30 хар чедир наалыг хамаатыларын хүлээп алыр.

Музыка салбырынга уругларынң музыка школасы хем-

Улусчу чогаадылга фестивалы

БОТ-ТЫВЫНГЫР УРАН ТАЛАНТЫЛАР

Ада-чурттуң Улуг дайынынга фашисттер Германияны чылка шапкан улуг Тилделгениң 40 чылынга тураскааткан улусчу чогаадылга фестивалы доозулган. Фестивалдың анык-бүрү хемчеглеринге дайынынын хоочуннары, он бирги беш чылдың мураңкылары, профессионал уран чуулдун төлээлери киришкенер. Фестивалга 20320 кижи киришкен болгаш 237 концертти чонга көргүскөн. Көрүлгениң хамааты бекдик патриотчу улаанышкынын демделеп болур. Совет авторларынң В. И. Ленин, Төрзүн чурт, партия, тайбың дээш демисел, Совет Армия дугайында чогаалдары концерт программаларында кирип турар.

Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Сут-Хел, Каз-Хем, Бики-Хем, Огуз, Эзрин районнарда, Кызыл хоорайга бот-тывынгыр уран чуул көрүлгелери эки эркен. Тес-Хем, Бай-Тайга, Тожу, Танды районнарга түннел концерттер чедиишкнниң болган. Концерттериниң идеяйг денелги, режиссер амылы, хөл-сын база темалыг улаанышкынын жанрлар негелде дугжуп турар. «Дайында дадыккан чалым назына» деп чөөн-хемчикчилериниң хореография сюитазын, районунуң культури бажынынын танцчилерин, «Аж-көк» оржумдучылар деп ирми Иргит

Минчимааның ырлаанын, Маадыр-ие Татьяна Саттың куу-сеткен ырларын жюри эки деп демделегилээ. Концерттиң төңүзүндө каттышкан хейнүү ыры биле «15 республика» деп хореография композициязы онагай болган.

Тес-хемчикчилерниң түннел концерти уран-чечен бекдик деңгелдиг эркен. А. Чыргал-оолдун «Тилделгелг чынып ор бис» деп ыры-биле концерт эгелээ. Концерттиң түннелде хейнүү ыры-биле кады «Бухенвальд конгэзы» деп хореография сюитазы көрүңүрлерни сонугуртаткан.

Барыын-Хемчиктиң район көрүлгезинге 990 кижи киришкен. Оларынң аразында В. И. Ленин аттыг «Тыва дадыг» комбинатынын ажилчынары, тудугчулар, малчынар, өөреникчилер, көдээ интеллигенция кирип турар.

Тилделгениң юбилейинге тураскааткан көрүлгедө Бай-Тайгадан 11 коллективтен чедүү амыг бот-тывынгыр артист киришкен. Бо районунуң чогаадылгы ажилдакчылары улуг күш болуп, бот-тывынгыр уран чуулду сайзырадырынга улуг-хуурун кирип турарлар. Оларынң одуруунга бот-тывынгыр композиторлар Базыр-оол Чулдум-Суруң, Борис Чамбыт, хейнүү ырынын удуртукчулары Чымба Чечек, Айланмаа Анай-оол, танчы тургузукчулары Мария Очуур-оол,

Анна Анай-оол, Бажист Алексей Дандар-оол, национал хөгжүм херекселдери кылдыр мастер Хомушчу Идамчал ыш-каш кижилер хамааржыр.

Танды районга эркен көрүлгедө 14 коллективтен тос чус амыг кижи киришкен. Бот-тывынгыр артистерниң күүссөни мергежили бекдизин жюри комиссиязы демделээ. Ирмак Олга Горбунованы, инструменталдыг дут Надежда, Николай Чыбык-оолдарын, Юрий Оюнуң сыйдым, Е. Монгалбинниң тургусканын «Тыва аныктар» танцазын оналап демделеп болур.

«Тилделгениң 40 чылын алдаржаадыл» деп кыйгырылгыг түннел концерти сүт-хөлчүлөр уран-чечен бекдик деңгелге организастаан.

Өвүнүң шуту суурларын ден бот-тывынгыр артистер киришкен уран чуул концерттериниң жанрм байлак болган. Хандгайты, Солчу суурларын хейнүү ырларын, Вилана Чулдумниң тургусканын «Солдат алкаш», «Утундурган аялгалар», «Тыва ас чогаалынын танцазы» деп күүссөдериң эки деп санаан. Районда кий-чактыгыт ырларын эки хууседип турарлар хейнүү-биле илерээ. Сыгыт, хөмөй күүссөдичилери Альберт биле Гера Куулар (Торгалгы), Сергей Куулар (Хандгайты) олар мекеткан. Хандгайты, Торгалгы суурлар

нын хылдыг хөгжүм оркестрлери база эки деп демделеткен. Ак-Чыраа суурнуң коллективниң концерти режиссура талазы-биле эки болганын биле шаңнаткан.

Бичи-Хем районунуң түннел концертинге районунуң культури бажынынын (удуртукчузу Мирр Ондар) хейнүү ырларын, районунуң хуула уура бажынынын херекселдер ансамбли, «Өөк» сохотуңу ыры-агыттын ансамбли эки күүссөдө дээш мекеткан. С. Базыр-оол биле Марк Оюнуң кады ырлаанын жюри эки деп демделээ.

Улуг-Хем районунуң көдээ суурларын ден бир муң ийи чус амыг кижи, район төүндө 520 кижи көрүлгедө киришкен. Коллективтер удуртукчулары Любовь Саха, Анатолий Иванов, Илья Мохло оларын эки ажилы демделеткен.

Көрүлгениң түннелин үндүрүп тура, дараазында чепселенкишкнниң дүжүрүн дээш хөдөлмешкннеринде, аныктарынң анти-империалист эпитетил каттыштырылганынң неделазын эрткир турар шуту чаңыл апарган.

Бо чылын университетте бүгүлө хемчеглерин аныктарынң XII Бүгү-делегия фестивалына белетил-биле холбаштыр чорудуп турар. ККУ-нун студентилер субботниктерге ажилдап алган, а ол ышкаш студентилерниң концерттерин болгаш эпитетил каттыштырылганын армаркаларын эрткир турар кыргын келген оон дорт муң рубльди фестивалдык фондусуне шикчелген.

ЧУРУКА: Казанның кургун университетиниң чаа өөредилге корупуунуң чамында. Е. ЛОГИНОВТУН ФОТОЗ. СЭТА-нын фотохроникасы.

пертуарында пионержи, хөгжүм күүссөдөр чок. Аас чогаалынын бөлүктөрүн тургузар чүткүл улгаткан. Ол эки болбайн аан. Ажа репертуарын таарыштыр шикп алыры чу-гула. Тыва национал хөгжүм херекселдерин бекиз аас чогаал көргүзүлгелеринге амыгалаан болгусар.

Республиканың улусчу театрларынң репертуарында куш-ажыл, ажилчын кижи, шериг-патриоттуг темага чогаалдар база ээлээш болуп артышкан.

Бүгү-экил фестивалын организастап эрткирп организастап бистин республикага хамаарыштыр түннелди үндүрүп, шаңнал-мекталдарын доктааткан. 200 амыг көдээ бот-тывынгыр артисти лауреаттык медалдары-биле шаңналар. 50 хире уран чуул коллектив лауреаттык медалдары-биле шаңналар. «Клуб и художественная самодеятельность» журнал бот-тывынгыр уран чуулду сайзырадыл турары дээш Монгуш-Тайга районунуң диплом-биле шаңнаан. ССРЭ-нин Композиторлар экилениниң дипломнары, ССРЭ-нин Улуг театрынын шаңналары, совет шин уран чуулун иделейкир пропагандалааны дээш шаңналар база бар.

Д. МОНГУШ, республиканың эртем-методиктиг төвүнүң килдиз эргелекчизи.

«СЕНЭЭ ҮНАК ЧҮРЕК ТУРДА...»

(Тенчүү. Эгези № 126, 128 «Шиндэ»).

«Хайралдыг эртим ынак өвөм сөзү кезек дүш кадында чагаа бижи ол мен-деп, Айдымаа номчул-ла эгелээм.»

— Мөңзө черле сагыш чогаа-а, аай. Ам чүү боор, тилделгелге чедир санын-ла хонуктар аркан. Удасва төрзүн Эзегизимге, төрөл чоон аразынга тилделгелге, өөрүшкүлүт халдып чаа бээр мен. Шынап, Айдымаа бар боор ала! Ону бо-ла сактып чээр-дир мен ийи, та чүү кончук сорунда деп үрөн ыйнаа! Бо чагааны-даа номчулду болуп сен. Польшаны, Венгрияны, Чехословакияны хосташтым. Ам Германияда келдизим. Гитлер деп дерзиг дөйзүн чер кырында черле чок. Дүүн бир немец суур хосташтым. Тул-

чуушкун көлүзүрөп орда, ыран эвестен ык-сын дичелелгелге келди. Ийи фашист Бикин уругларын үгектиг машина иштинге кирип откан турлар. Командирисе Бикинчилер дараа хостастар деп дүжүмдө. Дөрт эки чүгүрүтүтүс. Дүжүм бээрн негизирисе, бисте боолы бердилер. Ынчал ийи экижистик амыгыга четтилер. Бис чоонган бис, ийи фритти ууткаш, чолачыны тулуп алдым. «Коммунист суртал дымназыннар, каракан ырадыл каалтынар» дэң чүвө деп ол өчүз. Көре бээрисе, машинаның үш үнөр хоолынын ужуң үкеш иштинге ээл кирип каан болду. Ужун ажил немец чаштарын ычнал албытырып өлүрүп кет

чаштылар. Кижин эди чир төлөөлөг митингтерин когун укканым дээр-дир. Бистер эжелекчилер зэвс, хосташкылар-ла болгай бис...»

Айдымаа өскө бир биче-жек саазынын чызып, карактар-биле номчул каалкып, армы ак тос деп хуулган соонда, дегит хай көрүнгөн. Оон эгинери сирдигил, ылгай берген. Ийи кады «Чүл, уруум, чүл, уруум!» дичип, база-ла туттунуп шыдаваннар. Ол аразында каадынын оглу, кенни баша чүгүрүп келген. Ой-оол ашак өгдө ылгашкан улус аразында та дөггайыккан, каара чоттунга каал, дөңдөзү-биле хуржи олупур берген. Бикимте мында дэң болган: «ССР Экилениниң хамаатызы

Оюн Саарбайга. Силериниң огулунар Оюн Соруктуң немец черни хосташым тура эрес-мадырлыг тулушкан, амы-тыннын чарыдым.» Оон ийи командириниң Тыва автономнуг областың шериг комиссарыне чоруткан чагаанынң допчу уктазын бижээ. Тевдөйк сержант Оюн Соруктуңуң аазыныне бижээ чагазын чорутканын дичилдип, адеанда комиссар ат салган.

Ой-оол ашак өгдөн үнүп кызге, оолдары дайын деп ойлоп, боолуштыр ыштар туткулал алган салчып турганнар. Ол аштарын шутулу кончук хунаагылап алгаш, өмөк апарып, өтче кижир каал-кан.

Мутур дөргөн чыл эркен. Айдымаа угбай уругларын

нын уругларын чедип алган уткулга хуралине бар чорван. Оон хурун торгу тоңунун хөрээнде орден, медалдар чайнап чорган. Ол алаан харын арты берген, үе-шаг, үлүе-херек, хуу-салым ону шууп, ылгал келген илден, шулу ас бажынын дугу чуулаш берген, арнында ааж-баш чок сымгалар негизелелгел, чойган сыны бушкүлүп келген. Ынчалажок көктүс налы хөөзүр дөзүр кара карактар дөргөн чыл бурунгар болган таарылганын олокан көрүп, чарт улан дөзүр, баглар аржак дошкун чараш ынакшыды чайгар-ла сагыш-ка чуруп келген.

Айдымаа угбай ам болур байырлыг хуралга алдар бурган маадырлар каан-даа утундурбас, оларга чорварал болгаш ынакшыл салгал дачыл мендеде артар дээрзинге боду-ла дигир херечи бооп, сактышкынын чугалап бээр.

К. ЧАМЫН.

ДООЗУКЧУЛАРГА УТТУНДУРБАС

Дембирек (амгы уеде төрзүн шикчээлде башкылал турар) бодунун өөреникчи, студент чылдарында сактышкынын база ажил-амыдыралынын дугайында чугалап, доозукчуларга чагыч-сөзүн берген. Оон ангыда Ак-Туруга № 7 ПТУ-нун башкысы Е. С. Бурбул база амыдаралы соолу чуулдарын чугалап та-ныштырган. 20 чыл бурунгар оон ортумак школары доосканнарың шутузу тускай эртем билелиг, көвей кезин дээш эртемниң болганы болгаш оларын амы уеде төлөтпөт ажил-ижик шикчээлде, башкыларын адын сыйлап, төлөтпөт-биле сакчп чоругурунук дорт бадкылаш. Ол доозукчуларын аразында кадыг мергежилдиң кижилерин чак-

дээр. Башкылар, бухгалтерлер, механикаторлар дээш оон-даа өскө. Оларын бары шутузу төрзүн сохотууда ажилдап, оон сайзырадырынга үлүү кирип чоругурун. Ук школань хоочун башкызы Василий Олаевниң Олейниң (РСФСР-ниң школазынын алдарлыг башкы-чү) доозукчу бурузү хундүт-кел-биле сактып чоругуру. Оларын ажилыг ажил кыл-ып, тускай мергежили чедип алганында башкынын кириг-генин үлүү улуг дээрзи бил-дингир.

Башкыларын, аде-иелериниң, школа доозукчуларын чакыг-сөзүн алган онгу класс-чылар кургун шыгалдаларын эки дугаал турарлар.

Я. БУРБУ.

Сөөлү коңганын байырлыг чыскаалында өөреникчилер, доозукчулар, башкылар, аде-иелер, чалаткан аалчылар. Чүвө чугалаан өөреникчилер болгаш өскө-даа эштер төрзүн шикчээлде болгаш башкыларын дугайында өөрүшкү-нүн сөстөрүн сактып хай-кышкынын сөгелп турганнар. Ылангы ук школань башкыг доозукчуларын чугаа-ны өөреникчилер со-нуурган. Чикээлээр, А. М.

ЧУРУКА: Казанның кургун университетиниң чаа өөредилге корупуунуң чамында. Е. ЛОГИНОВТУН ФОТОЗ. СЭТА-нын фотохроникасы.

Топ уруглар библиотеканын ийи, дашы арыг-сакыг, ханаларда анык-бүрү темаларга хаан солуннарын болгаш бузуларын дээр. Библиотекка ажилдакчылары номчукчуларын эпитетил-биле хула-лап ая, кадыг номчу номчурун сүмелен турар. Уругларын чайгы дашталыла-зы келген, ычанган библиотекка ажилдакчылары тускай плаанын тургузуп, уруглар чайгы уеде хай номнарын номчул, амыгыг чуулдарын билеп алдын дээш улам күжө-нишкнниң ажилдар сору-галыг.

В. УЙНУКАЯ.

1985—1986 өөредилге чылында дараазында салбырларга сургуулар хүлээп алырын чарлап турар.

1. Диржиер-хор
2. Фортениан
3. Урер болгаш хылдыг хөгжүм херекселдери
4. Вокаль
5. Улуустуң хөгжүм херекселдери

6. Чурулга (черчение болгаш чурок башкызы)
7. Клуб салбыры (хореография мергежили)
8. Библиотек

9. Эстрада
Училищеде 30 хар чедир наалыг хамаатыларын хүлээп алыр.

Музыка салбырынга уругларынң музыка школасы хем-

зичиң азы будурлуге удуртукчулук шынчылган куш-ажыл дептеринден ушта би-жиле, 3Х4 см, хемчээлдиг 4 фото-чурок. Училищеге кирер дээш келген кижилер паспорту, шериг билегин азы кир бижээ херечилдиг, төрүттүнгенин дугайында херечилдиг боттары көргүзүр.

Училищеде 8 класс дооскаш, кирер кижилер дараазында эртемгерге шыгалдаларын турар мергежили, орус дил (диктант), орус дил болгаш литература (эас-биле).

10-классты дооскаш, өөреник кирер кижилер дараазында эртемгерге шыгалдаларын турар мергежили, орус дил болгаш литература (эас-биле).

Бистин училищевиске кирип өөрениринче чалап тур бис.

Дирекция.

КЫЗЫЛАДЫҢ УРАН ЧҮҮЛ

УЧИЛИЩЕЗИ

«Урожай» эки тура спорт кидилижиниң областы чөвүл-лериниң волейболга херекселдер аразында чачыл болган мар-гыдагы 12 шикчелде команда киришкен. Ында 9 район болгаш 3 хоорай командазы бар. Оларын аразында Красно-ярскиниң көдээ ажил-агыг ин-ститудунуң Кызылда чаа ажил-тыган филиалынын студен-тилери бир дугаар кирип,

зичиң азы будурлуге удуртукчулук шынчылган куш-ажыл дептеринден ушта би-жиле, 3Х4 см, хемчээлдиг 4 фото-чурок. Училищеге кирер дээш келген кижилер паспорту, шериг билегин азы кир бижээ херечилдиг, төрүттүнгенин дугайында херечилдиг боттары көргүзүр.

Училищеде 8 класс дооскаш, кирер кижилер дараазында эртемгерге шыгалдаларын турар мергежили, орус дил (диктант), орус дил болгаш литература (эас-биле).

10-классты дооскаш, өөреник кирер кижилер дараазында эртемгерге шыгалдаларын турар мергежили, орус дил болгаш литература (эас-биле).

Бистин училищевиске кирип өөрениринче чалап тур бис.

Дирекция.

Кирерини шыгалдаларын ортумак тускай өөредилге черлеринге хүлээп алырын дүрүмдеринге үндөйлөш, 1985 чылдың июль 5-тен 20-ге чедир чорудар. Документилерин май 25-тен эгелээш, июль 1-ге чедир хүлээп алыр. Тыва национал сургууларын Тыва билининиң материалдыг хандырылганын дугайында шынылгалар барада, уруу-нин долу хандырылганын алыр.

Училищеде чаагайды туттунган чаа общежитие бар. Бүгү айтырларын дараазында адресте училищениң күл